avrotros

vrijdag concert

Liefde | Muzikale Meesterwerken | AVROTROS Klassiek I
AVROTROS Klassiek II | AVROTROS Vocaal
Radio Filharmonisch Orkest | Groot Omroepkoor

donderdag 25 april 2019, 20.15 uur
inleiding Jan-Willem van Ree 19.30 uur

O ewigen Liebens – Lebenstrunkne Welt!

Radio Filharmonisch Orkest
Markus Stenz dirigent

Wiebke Lehmkuhl alt
Burkhard Fritz * tenor

Rudolf Escher 1912-1980
Musique pour l'esprit en deuil 1943
voor orkest

PAUZE

Gustav Mahler 1860-1911
Das Lied von der Erde 1908-1909
voor alt, tenor en orkest
1 Das Trinklied vom Jammer der Erde (versie Colin Matthews, 2012)
2 Der Einsame im Herbst
3 Von der Jugend
4 Von der Schönheit
5 Der Trunkene im Frühling
6 Der Abschied

boventiteling: Jurjen Stekelenburg

* Burkhard Fritz vervangt Tomislav Mužek, die wegens ziekte dit concert heeft moeten afzeggen.

Nieuw seizoen Vrijdagconcert

Goed nieuws! Het nieuwe seizoensmagazine van het AVROTROS Vrijdagconcert 2019-2020 is uit. U kunt het krijgen bij de ingang, in de pauze en na afloop van het concert. Digitaal is het magazine te bekijken via

➜ WWW.AVROTROSVRIJDAGCONCERT.NL

Uitzending

Alle luisteraars kunnen volop genieten als mobiele telefoons, horloges en gehoorapparaten geen geluid maken. Uitzending vanuit de zaal door Mark Brouwers.

➜ WWW.NPORADIO4.NL

wolfgang Dit concert is deels te volgen via de Wolfgang app. Met deze app krijgt het publiek in de zaal toelichting op Mahlers *Das Lied von der Erde* via de eigen smartphone, zodat de concertbeleving wordt vergroot. Terwijl de musici spelen, biedt deze app uitleg en verhaal over wat er op dat moment in de muziek te horen is. Wolfgang is gratis te downloaden in de App Store en Google Store

➜ WWW.WOLFGANGAPP.NL

Word lid van
AVROTROS Klassiek

AVROTROS, hofleverancier en voorvechter van klassieke muziek zoekt liefhebbers zoals jij! Geniet jij ook van programma's als het AVROTROS Vrijdagconcert en het Zondagochtend Concert? Wil je nog meer genieten van klassieke muziek? Dat kan! **Word lid van AVROTROS Klassiek!**

avrotros klassiek

Voor slechts **€ 7,50** per jaar

Steun klassiek talent en geniet van ledenvoordeel! Meld je snel aan

www.avrotros.nl/klassiekbijavrotros

Na het concert

is er gelegenheid om een drankje te nuttigen.

Muziek voor de geest in rouw

Ingrijpende gebeurtenissen in een mensenleven kunnen soms leiden tot bijzondere creatieve impulsen. Dat geldt zowel voor Rudolf Escher als voor Gustav Mahler, de twee componisten in dit programma. Escher schreef zijn *Musique pour l'esprit en deuil* ('Muziek voor de geest in rouw') in de jaren 1941-1943 als reactie op de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. Al in 1939 noemde Escher oorlog in het algemeen een "zeer speciale helsche kwelling" voor een op constructie georiënteerde kunstenaar. De jonge componist raakte bij het bombardement op Rotterdam, mei 1940, veel van zijn werken kwijt. Dat uiteindelijk zijn totale oeuvre qua hoeveelheid niet groot is geworden, heeft bovendien alles te maken met een sterk ontwikkelde zelfkritiek. Ook na een uitvoering sleutelde hij doorgaans nog aan zijn composities, dit tot wanhoop van zijn uitgevers. *Musique pour l'esprit en deuil* vormt hierop een uitzondering.

Ingrijpende gebeurtenissen in een mensenleven kunnen soms leiden tot bijzondere creatieve impulsen. Dat geldt zowel voor Rudolf Escher als voor Gustav Mahler.

Hoe belangrijk is het biografische feit dat Rudolf familie was van de beroemde graficus Maurits Escher? Belangrijker dan slechts een aardig 'weetje': Rudolfs manuscripten zijn ook visueel ware kunstwerken, als je kijkt naar de haast grafisch uitgekiende manier waarop de noten op het papier zijn gezet. Oom en neef Escher onderhielden een langdurige, intensieve correspondentie, onder meer over de verschillen tussen hun beider kunstvormen. In de muziek zijn beweging en tijd per definitie wezenlijke onderdelen, beeldende kunst kan die twee begrippen hooguit suggereren, was een van de conclusies.

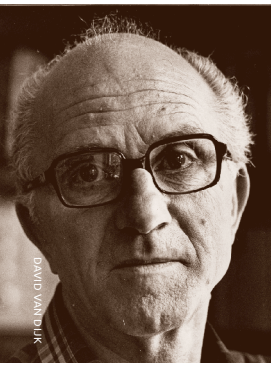

RUDOLF ESCHER

Rudolf Escher verwierp atonaliteit, die volgens hem alleen maar kon leiden tot een soort ruis. Voor hem was elke compositie, hoe streng ook, “een spel dat de componist speelt met zijn materiaal, met melodische patronen, ritmen en harmonieën. Zeker verwacht hij daarna van zijn luisteraars dat zij in dit compositorische klankenspel naar beste vermogen mee zullen spelen.” Logisch gevolg van deze visie is dat Eschers stijl – zonder echter voorspelbaar te worden – rekening houdt met wat het menselijk oor aan structuren kan waarnemen.
Belangrijke invloeden waren voor Escher Franse componisten als Ravel en Debussy, Spaanse muziek, maar zeker ook Mahler. In de *Musique pour l’esprit en deuil* is dit duidelijk te horen. Wie beter dan de componist zelf kan het werk nader toelichten? De marsdreun die er de gruwelijke climax van vormt, is in Eschers eigen woorden “een stilering van de volledig gedehumaniseerde parademars van de nazi’s. Tegenover deze mars staat aan het begin en het eind van het werk een complex van melodische gegevens, waarin een flard Spaanse flamenco-melodiek symbolische waarde is toegedacht: de in dit werk onder de voet gelopen lyriek voelt zich thuis op mediterrane bodem.”

Rudolf Escher verwierp atonaliteit, die volgens hem alleen maar kon leiden tot een soort ruis.

Musique pour l’esprit en deuil werd op 19 januari 1947 door het Concertgebouworkest voor het eerst uitgevoerd. Het werk had al in 1946 de Muziekprijs van de Gemeente Amsterdam gekregen. Het *Algemeen Handelsblad* was lovend: “Eschers muziek klinkt als een schrijnende elegie, als machtig koor van klagende instrumenten, sterk van persoonlijke maar ook sterk van algemene bewogenheid. Zijn muziek brengt de woorden van de psalmist in herinnering: ‘... want mijne dagen zijn vergaan als rook, en mijn gebeente is uitgebrand als eene haard.’”

Het lied van de aarde

‘Rouw’ was eveneens een essentieel element bij het ontstaan van Gustav Mahlers *Das Lied von der Erde*. Na veel strubbelingen had Mahler in maart 1907 ontslag genomen als directeur van de Wiener Hofoper – pijnlijk, maar toch een bevrijding, die voor hem diverse internationale engagementen als dirigent mogelijk maakte.

In het begin van datzelfde jaar was vastgesteld dat hij leed aan een destijds niet te genezen hartkwaal, waarvan men lang dacht dat die hem fataal was. Mahler overleed op 18 mei 1911 in een sanatorium in Wenen aan een bloedvergiftiging, zeven weken voor zijn eenenvijftigste verjaardag. Voor de sportieve mens Mahler, die graag zwom, fietste en stevige bergwandelingen maakte, was zijn hartkwaal echter een zware slag. Een traumatische ervaring was vervolgens de dood van zijn dochtertje Maria. Een en ander leidde tot een diep besef van de vergankelijkheid van alles. Des te intenser leerde hij daarentegen te genieten van de mooie dingen die het leven bood.

Het lijkt erop dat de componist Mahler niet in een verlammende depressie belandde, maar juist een nieuw soort inspiratie vond. Een van de resultaten daarvan was *Das Lied von der Erde*, door hemzelf omschreven als 'Eine Symphonie für eine Tenor- und eine Alt- (oder Bariton-) Stimme und Orchester'. Had de keuze van de titel *Das Lied von der Erde* te maken met de beruchte, door bijgeloof ingegeven componistenfobie voor het schrijven van een Negende symfonie, zoals wel wordt beweerd? Daarmee lijkt in tegenspraak dat hij die vervolgens alsnog componeerde, evenals schetsen voor een *Tiende*. Nee, eerder wijst de aanduiding 'Symphonie' erop dat de zes liederen één geheel ('Das Lied': enkelvoud!) vormen, met de allure van een grootse symfonie.

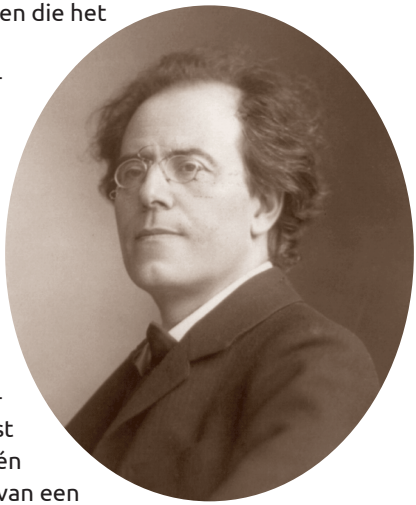

GUSTAV MAHLER IN 1909

Tijdens de zomer van 1907 verbleven Alma en Gustav Mahler in het Tiroolse Toblach. Daar las hij veel in *Die chinesische Flöte*, een verzameling oeroude Chinese gedichten, verzameld en vertaald door de Duitse dichter en sinoloog Hans Bethge (1876-1946). Over een van de voornaamste auteurs, Li-Tai-Po, vertelt een legende dat hij op een boot voer, wijn drinkend met zijn vrienden en op de luit spelend. Plotseling doken er zingende dolfijnen op, waarvan een hem op zijn rug nam en meevoerde naar het rijk van de eeuwige geesten, terwijl Li-Tai-Po, als een Chinese tegenhanger van de mythologische Griekse zanger Arion, bleef musiceren. Een meer prozaïsche, niet geheel on-plausibele beschrijving van zijn levenseinde gaat ervan uit dat hij weer eens te diep in het glaasje had gekeken, in het water was gevallen en verdronken...

ALMA EN GUSTAV MAHLER
NABIJ TOBLACH, 1909

Mahler voelde zich getroost door de filosofie die uit de gedichten spreekt en die het individuele, beperkte aardse bestaan in een dieper, daarboven uitstijgend perspectief plaatst. Hij besloot meteen een selectie uit *Die chinesische Flöte* op muziek te zetten, aanvankelijk onder de titel *Die Flöte aus Jade*. Op het handschrift van de partituur van het eerste deel is te zien hoe hij dit heeft doorgestreept.

Zoals Mahler het in een brief aan dirigent Bruno Walter stelde, zag hij *Das Lied von der Erde* als het meest persoonlijke werk dat hij tot dat moment (begin september 1908) had gecreëerd. Opmerkelijk is ook Mahlers – wellicht als scherts bedoelde – vraag aan Walter of die enig idee had hoe *Das Lied* moest worden gedirigeerd, want zelf zou hij dat niet weten! Helaas heeft hij er geen uitvoering meer van kunnen meemaken; het was Walter die de postume wereldpremière leidde (München, 20 november 1911).

De delen

De overkoepelende architectuur van *Das Lied von der Erde* is monumentaal, met twee kloeke hoekdelen. Een weelderige orkestbezetting maakt enerzijds veel volume mogelijk, anderzijds biedt de instrumentatie talrijke mogelijkheden om als met een dun penseel fraaie details te schetsen. Polyritmiek zorgt op goed getimede momenten voor extra levendigheid in de beweging, hier en daar past Mahler pentatoniek (een vijftoonsladder) toe voor fijnzinnige chinoiserieën.
Uiterst bewust koos Mahler zijn teksten: gebaseerd op Li-Tai-Po zijn de extroverte delen 1, 3, 4 en 5, terwijl we in de meer introspectieve delen 2 en 6 Bethges interpretaties terughoren van gedichten door Tsjang-Tsi, respectievelijk Mong-Kao-Jen/Wang-Wei. De tenor neemt de oneven delen voor zijn rekening, de alt vertolkt de even delen. De verschillen in sfeer zijn aanzienlijk en toch loopt er een duidelijke lijn door *Das Lied*, die een verhaal suggereert. Mahler bedacht niet alleen zijn eigen titel voor het geheel, maar paste ook nu en dan de titels en de teksten van de afzonderlijke gedichten aan, waardoor het anekdotische een meer universeel-filosofische lading krijgt, wellicht in navolging van de door hem bewonderde Nietzsche.

‘Das Trinklied vom Jammer der Erde’ (1), is – aldus Mahler-expert Donald Mitchell – een extatische *brindisi* (toost), die in een opera niet zou misstaan. Maar zoals de titel al aangeeft, ligt onder deze uiterlijke uitbundigheid een groot existentieel verdriet over de nietigheid van de mens. Pessimistisch is het refrein ‘Dunkel ist das Leben, ist der Tod’, ronduit luguber is het nachtelijke tafereel met een krijsende aap op een kerkhof: dát is het juiste moment om de bekers te legen!
Melancholiek mijmert ‘Der Einsame im Herbst’ (2), gevolgd door het speelse ‘Von der Jugend’ (3, bij Bethge: ‘Der Pavillon aus Porzellan’). Een poëtisch beeld is hier het porseleinen paviljoen in een spiegelende vijver, waar jonge vrienden gezellig bij elkaar zitten. Jongens en meisjes dagen elkaar uit in ‘Von der Schönheit’ (4, bij Bethge: ‘Am Ufer’), waarna de drinker (dezelfde als uit deel 1?) in het geestige ‘Der Trunkene im Frühling’ (5, bij Bethge: ‘Der Trinker im Frühling’) de aankondiging van de lente door een vogel voor kennisgeving aanneemt: ‘Was geht mich denn der Frühling an?’ Het langste, meest diepzinnige deel van *Das Lied* is ‘Der Abschied’ (6, bij Bethge: ‘In Erwartung des Freundes/Der Abschied des Freundes’), een uitgebreide scène waarin twee vrienden samen nog eenmaal een glas wijn drinken, voordat een van hen de bergen intrekt. Ongetwijfeld is dit een metafoor voor de dood, die al het voorafgaande betrekkelijk maakt en die juist door de volledige aanvaarding wordt overwonnen. Mahler voegde zelf een flink aantal regels toe aan de tekst. Troost ligt in het besef dat ‘Die liebe Erde’ elk voorjaar weer opbloeit. Overal en altijd lichten de verten blauw op, ‘Ewig... ewig!’

Frits Vliegenthart

MAHLERS COMPONEERHUISJE IN TOBLACH

Mahler - Das Lied von der Erde

teksten afkomstig uit: Hans Bethge (1876-1946) *Die chinesische Flöte. Nachdichtungen chinesischer Lyrik*, Band 1 (1907).

Das Trinklied vom Jammer der Erde

Schon winkt der Wein im goldnen Pokale,
Doch trinkt noch nicht, erst sing ich euch ein Lied!
Das Lied vom Kummer soll auflachend in die Seele euch klingen. Wenn der Kummer naht,
liegen wüst die Gärten der Seele,
Welkt hin und stirbt die Freude, der Gesang.
Dunkel ist das Leben, ist der Tod.

Herr dieses Hauses!
Dein Keller birgt die Fülle des goldenen Weins!
Hier, diese Laute nenn' ich mein!
Die Laute schlagen und die Gläser leeren,
Das sind die Dinge, die zusammen passen.
Ein voller Becher Weins zur rechten Zeit
Ist mehr wert, als alle Reiche dieser Erde!
Dunkel is das Leben, ist der Tod.

Das Firmament blaut ewig und die Erde
Wird lange fest stehen und aufblühn im Lenz.
Du aber, Mensch, wie lang lebst denn du?
Nicht hundert Jahre darfst du dich ergötzen
An all dem morschen Tande dieser Erde,

Seht dort hinab!
Im Mondschein auf den Gräbern hockt eine wildgespenstische Gestalt - Ein Aff ist's!
Hört ihr, wie sein Heulen hinausgellt in den süßen Duft des Lebens!
Jetzt nehm den Wein! Jetzt ist es Zeit, Genossen!
Leert eure goldnen Becher zu Grund!
Dunkel ist das Leben, ist der Tod!

Der Einsame im Herbst

Herbstnebel wallen bläulich überm See;
Vom Reif bezogen stehen alle Gräser;
Man meint', ein Künstler habe Staub vom Jade
über die feinen Blüten ausgestreut.

Der süße Duft der Blumen is verflogen;
Ein kalter Wind beugt ihre Stengel nieder.
Bald werden die verwelkten, goldnen Blätter
Der Lotosblüten auf dem Wasser ziehn.

Mein Herz ist müde. Meine kleine Lampe
Erlosch mit Knistern;
es gemahnt mich an den Schlaf.
Ich komm zu dir, traute Ruhestätte!
Ja, gib mir Ruh, ich hab Erquickung not!

Ich weine viel in meinen Einsamkeiten.
Der Herbst in meinem Herzen währt zu lange.
Sonne der Liebe, willst du nie mehr scheinen,
Um meine bittern Tränen mild aufzutrocknen?

Von der Jugend

Mitten in dem kleinen Teiche
Steht ein Pavillon aus grünem
Und aus weißem Porzellan.

Wie der Rücken eines Tigers
Wölbt die Brücke sich aus Jade
Zu dem Pavillon hinüber.

In dem Häuschen sitzen Freunde,
Schön gekleidet, trinken, plaudern,
Manche schreiben Verse nieder.

Ihre seidnen gleiten
Rückwärts, ihre seidnen Mützen
Hocken lustig tief im Nacken.

Auf des kleinen Teiches stiller
Wasserfläche zeigt sich alles
Wunderlich im Spiegelbilde.

Alles auf dem Kopfe stehend
In dem Pavillon aus grünem
Und aus weißem Porzellan;

Wie ein Halbmond steht die Brücke,
Umgekehrt der Bogen. Freunde,
Schön gekleidet, trinken, plaudern.

Von der Schönheit

Junge Mädchen pflücken Blumen,
Pflücken Lotosblumen an dem Uferrande.
Zwischen Büschen und Blättern sitzen sie,
Sammeln Blüten in den Schoß und rufen
Sich einander Neckereien zu.

Goldne Sonne webt um die Gestalten,
Spiegelt sie im blanken Wasser wider.
Sonne spiegelt ihre schlanken Glieder,
Ihre süßen Augen wider,
Und der Zephyr hebt mit Schmeichelkosen das Gewebe
Ihrer Ärmel auf, führt den Zauber
Ihrer Wohlgerüche durch die Luft.

O sieh, was tummeln sich für schöne Knaben
Dort an dem Uferrand auf mut'gen Rossen,
Weithin glänzend wie die Sonnenstrahlen;
Schon zwischen dem Geäst der grünen Weiden
Trabt das jungfrische Volk einher!
Das Roß des einen wiehert fröhlich auf
Und scheut und saust dahin;
über Blumen, Gräser, wanken hin die Hufe,
Sie zerstampfen jäh im Sturm die hingesunknen Blüten.
Hei! Wie flattern im Taumel seine Mähnen,
Dampfen heiß die Nüstern!
Goldne Sonne webt um die Gestalten,
Spiegelt sie im blanken Wasser wider.

Und die schönste von den Jungfraun sendet
Lange Blicke ihm der Sehnsucht nach.
Ihre stolze Haltung is nur Verstellung.
In dem Funkeln ihrer großen Augen,
In dem Dunkel ihres heißen Blicks
Schwingt klagend noch die Erregung ihres Herzens nach.

Der Trunkene im Frühling

Wenn nur ein Traum das Leben ist,
Warum denn Müh und Plag?
Ich trinke, bis ich nicht mehr kann,
Den ganzen, lieben Tag!

Und wenn ich nicht mehr trinken kann,
Weil Kehl und Seele voll,
So tauml' ich bis zu meiner Tür
Und schlafe wundervoll!

Was hör ich beim Erwachen? Horch!
Ein Vogel singt im Baum.
Ich frag ihn, ob schon Frühling sei,
Mir ist als wie im Traum.

Der Vogel zwitschert: „Ja! Der Lenz
Ist da, sei kommen über Nacht!"
Aus tiefstem Schauen lausch ich auf,
Der Vogel singt und lacht!

Ich fülle mir den Becher neu
Und leer ihn bis zum Grund
Und singe, bis der Mond erglänzt
Am schwarzen Firmament!

Und wenn ich nicht mehr singen kann,
So schlaf ich wieder ein,
Was geht mich denn der Frühling an!?
Laßt mich betrunken sein!

Der Abschied

Die Sonne scheidet hinter dem Gebirge.
In alle Täler steigt der Abend nieder
Mit seinen Schatten, die voll Kühlung sind.
O sieh! Wie eine Silberbarke schwebt
Der Mond am blauen Himmelssee herauf.
Ich spüre eines feinen Windes Wehn
Hinter den dunklen Fichten!

Der Bach singt voller Wohllaut durch das Dunkel.
Die Blumen blassen im Dämmerschein.
Die Erde atmet voll von Ruh und Schlaf,
Alle Sehnsucht will nun träumen.
Die müden Menschen gehn heimwärts,
Um im Schlaf vergeßnes Glück
Und Jugend neu zu lernen!
Die Vögel hocken still in ihren Zweigen.
Die Welt schläft ein!

Es wehet kühl im Schatten meiner Fichten.
Ich stehe hier und harre meines Freundes;
Ich harre sein zum letzten Lebewohl.
Ich sehne mich, o Freund, an deiner Seite
Die Schönheit dieses Abends zu genießen.
Wo bleibst du? Du läßt mich lang allein!
Ich wandle auf und nieder mit meiner Laute
Auf Wegen, die vom weichen Grase schwellen.
O Schönheit! O ewigen Liebens - Lebenstrunkne Welt!

Markus Stenz, dirigent

Sinds het seizoen 2012-2013 is Markus Stenz chef-dirigent van het Radio Filharmonisch Orkest. Markus Stenz geniet een bijzondere reputatie als vertolker van eigentijds symfonisch en muziekdramatisch repertoire. Hij wordt beschouwd als een belangrijk pleitbezorger van de muziek van Hans Werner Henze, van wie hij diverse opera's in première bracht. Stenz staat tevens hoog aangeschreven in uitvoeringen van werken uit de klassieke en romantische periode: Beethoven, Bruckner en met name Mahler en Wagner. Voorts is hij een groot operadirigent met vele internationale engagementen. Tenslotte heeft Stenz de afgelopen jaren blijk gegeven van grote betrokkenheid bij het gebruik van nieuwe media. Markus Stenz was voorheen chef-dirigent van de Keulse opera en van het Gürzenich-Orchester in Keulen, chef-dirigent en artistiek directeur van het Melbourne Symphony Orchestra, principal conductor van London Sinfonietta en artistiek directeur van het Montepulciano Festival. Als gastdirigent leidde hij orkesten in Europa en de Verenigde Staten, zoals de Berliner Philharmoniker, de Münchner Philharmoniker, het Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, het Gewandhausorchester Leipzig, het Tonhalle Orchester Zürich, het BBC Symphony Orchestra, het Hallé Orchestra, het Chicago Symphony Orchestra en de Los Angeles Philharmonic. Zijn grote betrokkenheid bij de moderne muziek leidde tot een vaste relatie met Ensemble intercontemporain.

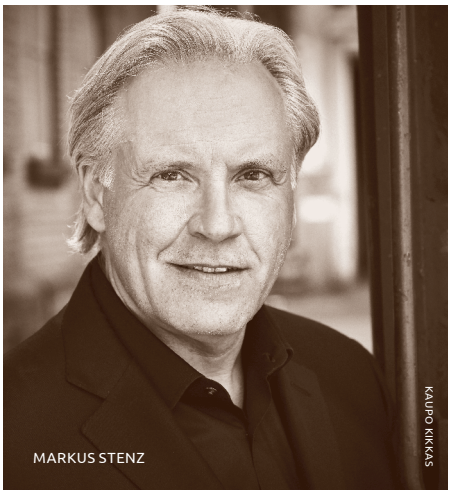
MARKUS STENZ
KAUPO KIKKAS

Daarnaast heeft Markus Stenz een internationale reputatie als operadirigent. Hij leidde voorstellingen bij de English National Opera, Los Angeles Opera, San Francisco Opera en Glyndebourne Festival Opera. Hij dirigeerde in Keulen de volledige 'Ring' van Wagner en leidde de wereldpremière van *Caligula* van Detlev Glanert. Markus Stenz is regelmatig te gast bij het Koninklijk Concertgebouworkest. In 2007 maakte hij opnames van hedendaags repertoire die als eerste in de reeks Horizon werden uitgebracht op RCO Live.

Markus Stenz werkte voor het eerst samen met het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor in april 2002. In de ZaterdagMatinee dirigeerde hij de Nederlandse première van de opera *The Bassarids* van Hans Werner Henze. Hij werd teruggevraagd voor de uitvoering van de suite *The Tempest* van Thomas Adès en *Earth Dances* van Harrison Birtwistle (juni 2006), de *Sankt-Bach-Passion* van Mauricio Kagel (decem-

ber 2008) en de integrale versie van de opera *The Tempest* (mei 2009). Stenz dirigeerde de afgelopen seizoenen het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor onder meer in de Nederlandse première van Walter Braunfels' *Te Deum*, Henze's *L'Upupa und der Triumph der Sohnesliebe* en Mahlers *Das klagende Lied*.

Wiebke Lehmkuhl, alt

Wiebke Lehmkuhl werd geboren in Oldenburg en studeerde bij Ulla Groenewold en Hanna Schwarz aan de Hochschule für Musik und Theater in Hamburg. Na gastoptredens bij de Oper Kiel, de Staatsoper Hamburg en de Staatsoper Hannover werd ze – nog tijdens haar studie – soliste in het Opernhaus Zürich. In 2012 debuteerde ze bij de Salzburger Festspiele onder leiding van Nikolaus Harnoncourt, waarna optredens volgden in Wagners *Der Ring des Nibelungen* bij de Opéra de Bastille in Parijs en in de door Kent Nagano gedirigeerde productie van *Götterdämmerung* bij de Bayerische Staatsoper in München. Wiebke Lehmkuhl wordt regelmatig als gastsolist uitgenodigd door orkesten als het Tonhalle-Orchester in Zürich, het Gewandhausorchester Leipzig, de Bamberger Symphoniker, de Berliner Philharmoniker, het Orchestre National de Paris, het Cleveland Orchestra, het Zweeds Symfonieorkest en de concertzalen in Bilbao, Tokio en Shanghai. Ze zong tijdens de opening van de Elbphilharmonie in Hamburg met het NDR Elbphilharmonie-Orchester onder leiding van Thomas Hengelbrock. Ook treedt ze regelmatig op tijdens onder meer de Bayreuther Festspiele, het muziekfestival van Schleswig-Holstein, het Lucerne Festival en La folle journée in Nantes. In 2016 debuteerde ze bij De Nationale Opera in Händels *Jephta* en als opening van dit seizoen als Erda in Wagners *Ring* in het Royal Opera House Covent Garden in Londen.

Burkhard Fritz, tenor

De in Hamburg geboren tenor Burkhard Fritz is momenteel een veel gevraagde heldentenor in opera's van Wagner, en Italiaans en Frans repertoire. Parallel aan zijn zangopleiding bij Ute Buge studeerde hij geneeskunde aan de Universiteit van Hamburg. Hij werd qua vocale ontwikkeling bijgestaan door Alfredo Kraus, Arturo Sergi en Irmgard Hartmann-Dressler. Na optredens in de theaters in Bremerhaven en Gelsenkirchen was Burkhard Fritz tussen 2004 en 2010 lid van het ensemble van de Berlijnse

WIEBKE LEHMKUHL

BURKHARD FRITZ

Staatsopera. Hij had engagementen bij de Münchense Staatsopera, de Bayreuther Festspiele en de Salzburger Festspiele, en hij zong in het Teatro Real in Madrid, in de Munt in Brussel, aan de Opera van Frankfurt en de Hamburgse Staatsopera. Hij zong de titelrol in de première van *Parsifal* in China en trad op als Florestan (*Fidelio*) en Parsifal in Japan. Hij maakte zijn debuut in de rol van keizer in *Die Frau ohne Schatten* in de operatheaters in Leipzig en Frankfurt en zong bij De Nationale Opera in Amsterdam de geënsceneerde uitvoering van Schönbergs *Gurre-Lieder*. Burkhard Fritz maakte zijn debuut als Tannhäuser bij de Vlaamse Opera in Antwerpen, en zong als Florestan in *Fidelio* onder Zubin Mehta in Tel Aviv. De agenda van dit seizoen vermeldt zijn debuut als Siegfried in *Siegfried* bij de Lyric Opera of Chicago, een optreden als Parsifal in Melbourne en München, als Paul in *Die tote Stadt* van Korngold bij de Semperoper Dresden, en afgelopen weekeinde in *Die Meistersinger von Nürnberg* bij de Berlijnse Staatsopera.

Radio Filharmonisch Orkest

Het Radio Filharmonisch Orkest, opgericht in 1945, is een onmisbare schakel in het Nederlandse muziekleven. Behalve het grote symfonische repertoire speelt het orkest, meer dan welk ander Nederlands symfonieorkest, muziek van dit moment. Het betreft vaak premières van werk dat in opdracht van de omroepseries NTR ZaterdagMatinee en AVROTROS Vrijdagconcert wordt geschreven. Vernieuwende concertideeën als Pieces of Tomorrow en Out of the Blue bereiken een opvallend jong publiek. Vrijwel alle concerten worden rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4. Dat betekent vanzelf dat het Radio Filharmonisch Orkest optreedt voor een live-publiek dat vele tientallen malen groter is dan een concertzaal ooit zou kunnen herbergen. Het orkest wordt sinds 2012 geleid door chef-dirigent Markus Stenz. Hij heeft illustere voorgangers als Bernard Haitink (beschermheer), Jean Fournet, Hans Vonk, Edo de Waart (eredirigent) en Jaap van Zweden (honorary chief conductor). Het orkest werkte bovendien samen met gastdirigenten als Leopold Stokowski, Kirill Kondrashin, Antal Doráti, Charles Dutoit, Valery Gergiev, Mariss Jansons, Michael Tilson Thomas, Gennady Rozhdestvensky, Peter Eötvös, John Adams, Christoph Eschenbach, Vasily Petrenko, Vladimir Jurowski en Pablo Heras-Casado. Vanaf 1 september 2019 neemt de Amerikaanse Karina Canellakis het stokje van Markus Stenz over. Zij is daarmee de eerste vrouwelijke chef-dirigent van een Nederlands symfonieorkest. De Amerikaan James Gaffigan, vaste gastdirigent sinds 2011, tekende bij tot en met seizoen 2022-2023. In 2014 kreeg het Radio Filharmonisch Orkest een Edison Klassiek Oeuvreprijs toegekend voor zijn verdiensten voor het Nederlandse muziekleven, in 2017 de Concertgebouw Prijs (samen met het Groot Omroepkoor).

→ WWW.RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL

Wordt u ook vriend van het Radio Filharmonisch Orkest?

→ WWW.RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL/VRIENDEN-VAN-HET-RFO

BESCHERMHEER
Bernard Haitink
CHEF-DIRIGENT
Markus Stenz
HONORARY CHIEF CONDUCTOR
Jaap van Zweden
ERE-DIRIGENT
Edo de Waart
VASTE GASTDIRIGENT
James Gaffigan
ASSISTENT DIRIGENT
Frans-Aert Burghgraef
Sander Teepen

EERSTE VIOOL
Elisabeth Perry
Fred Gaasterland
Alexander Baev
Alberto Johnson
Josje ter Haar
Julija Hartig
Masha Iakovleva
Kerstin Kendler
Pamela Kubik
Leonie Mensink
Pedja Milosavljevic
Gerrie Rodenhuis
Pieter Vel
Ruud Wagemakers
Anne van Eck
Anna Antipova

TWEEDE VIOOL
Casper Bleumers
Sarah Loerkens
Zofia Balcar
Ian van den Berk
Esther de Bruijn
Michiel Eekhof
Wouter Groesz
Annemarie van Helderen
Esther Kövy
Ingrid van Leeuwen
Dana Mihailescu
Renate van Riel
Alexander van den Tol
Iina Laasio
Anna Britala
Rossitza Ovtcharova

ALTVIOOL
Francien Schatborn
Frank Brakkee
Huub Beckers
Arjan Wildschut
Igor Bobylev
Sabine Duch
Marije Helder
Erik Krosenbrink
Robert Meulendijk
Lotte de Vries
Ewa Wagner
Anna den Herder
Ruben Sanderse

CELLO
Michael Müller
Eveline Kraayenhof
Winnyfred Beldman
Crit Coenegracht
Sebastiaan van Eck
Anneke Janssen
Ansfried Plat
Rebecca Smit
Arjen Uittenbogaard
Maaike Peters

CONTRABAS
Rien Wisse
Walter van Egeraat
Annika Pigorsch
Edward Mebius
Jim Schultz
Sjeng Schupp
Stephan Wienjus
Eduard Zlatkin

FLUIT
Barbara Deleu
Ellen Alberts
Carla Meijers

PICCOLO
Maike Grobbenhaar

HOBO
Hans Wolters
Marjolein Koning
Yvonne Wolters

ALTHOBO
Gerard van Andel

KLARINET
Frank van den Brink
Arjan Woudenberg
Esther Misbeek

ESKLARINET
Diede Brantjes

BASKLARINET
Sergio Hamerslag

FAGOT
Hajime Konoe
Freek Sluijs
Birgit Strahl

CONTRAFAGOT
Maximiano Vera Vera

HOORN
Petra Botma
Toine Martens
Lies Molenaar
Rebecca Grannetia

TROMPET
Hessel Buma
Hans van Loenen
Raymond Rook
Hans Verheij
Niek Jacobs

TROMBONE
Jaume Gavilan Agullo
Ricardo Molla Albero

BASTROMBONE
Wouter Iseger

TUBA
Bernard Beniers

PAUKEN
Paul Jussen

SLAGWERK
Hans Zonderop
Mark Haeldermans
Vincent Cox
Esther Doornink
Arjan Roos

HARP
Ellen Versney
Saskia Rekké

PIANO/CELESTA
Stephan Kiefer

SOPRAAN/ALT-SAXOFOON
Femke IJlstra

MANDOLINE
Paul van Utrecht

avrotros
vrijdag concert

vrijdag 17 mei 2019, 20.15 uur
TivoliVredenburg, Utrecht
inleiding Kees Wisse, 19.30 uur
SERIE AVROTROS KLASSIEK 1

De Romantische van Bruckner

Radio Filharmonisch Orkest
Gustavo Gimeno dirigent
Ingrid Geerlings fluit

Hendrik Andriessen Ricercare
Mozart Eerste fluitconcert
Bruckner Vierde symfonie

INGRID GEERLINGS

vrijdag 7 juni 2019, 20.15 uur
TivoliVredenburg, Utrecht
inleiding Kees Arntzen, 19.30 uur
SERIES AVROTROS KLASSIEK 2 /
AVROTROS VOCAAL / RFO

Gretchen en meer uit Goethes Faust

Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor
Nationaal Kinderkoor
Markus Stenz dirigent
Peter Dijkstra koordirigent
Wilma ten Wolde dirigent Nationaal Kinderkoor

Anna Lucia Richter sopraan
Nikki Treurniet sopraan
Dorottya Láng mezzosopraan
Helena Rasker alt
Robin Trischler tenor
Markus Eiche bariton
Franz-Josef Selig bas

Schumann Szenen aus Goethes Faust

zaterdag 4 mei 2019, 14.15 uur
Concertgebouw, Amsterdam
WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

René Jacobs dirigeert Beethovens Missa solemnis

Freiburger Barockorchester
RIAS Kammerchor
René Jacobs dirigent

Polina Pastirchak sopraan
Patricia Bardon alt
Steve Davislim tenor
Johannes Weisser bas

Beethoven Missa solemnis

zaterdag 11 mei 2019, 14.15 uur
Concertgebouw, Amsterdam
WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

Vänskä/Gavrylyuk: Pastorale en piano-geweld

Radio Filharmonisch Orkest
Osmo Vänskä dirigent

Alexander Gavrylyuk piano

Saariaho Ciel d'hiver
Rachmaninov Eerste pianoconcert
Beethoven Zesde symfonie 'Pastorale'

colofon

PROGRAMMERING
Astrid in 't Veld
PRODUCTIE
Manon Tuynman,
Jacinta Wetzer
MARKETING & COMMUNICATIE
Marco van Es, Vera Vos,
Mary Fan Zandkamp
ADMINISTRATIE & FINANCIËN
Stichting Omroep Muziek
PRESENTATIE AVROTROS NPO RADIO 4
Mark Brouwers
EINDREDACTEUR AVROTROS NPO RADIO 4
Anja van Keulen
RANDPROGRAMMERING RADIO 4
Thea Derks
ARTISTIEK LEIDER
Kees Vlaardingerbroek
MANAGER RADIO FILHARMONISCH ORKEST & GROOT OMROEPKOOR
Wouter den Hond
DIRECTEUR STICHTING OMROEP MUZIEK
Roland Kieft
PROGRAMMATOELICHTING
Frits Vliegenthart
REDACTIE PROGRAMMABOEK
Clemens Romijn
VORMGEVING
Dorine Verharen
EINDREDACTIE
Onno Schoonderwoerd